

PAPER DETAILS

TITLE: ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA SÖZ SANATLARININ METAFORLARLA
ÖĞRETİLMESİ

AUTHORS: Gülđen KESKİNOĞLU,Celile Eren ÖKTEN

PAGES: 206-221

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1660475>



Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 10/1 2021 s. 206-221, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA SÖZ SANATLARININ METAFORLARLA ÖĞRETİLMESİ

Güliden KESKİNOĞLU*

Celile Eren ÖKTEN**

Geliş Tarihi: Haziran, 2020

Kabul Tarihi: Ocak, 2021

Öz

Söz sanatları, ifade edilmek istenen kelimelerin anlamını zenginleştiren, onu etkili ve güzel kılan edebî sanatlardır. Öğrencilerin okudukları metinleri daha iyi anlayabilmeleri, duygu ve düşüncelerini etkili ve güzel anlatabilmeleri için Türkçe derslerinde söz sanatlarının etkili ve işlevsel bir biçimde öğretilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmamızda veri kaynağı olarak, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı “Ortaokul Ders Programı”nda kullanılan 5. 6. 7. 8. sınıf “Türkçe Ders Kitapları”nda “Söz Sanatları”nın yer aldığı metinler, etkinlikler incelenmiştir. Araştırmada “doküman incelemesi yöntemi” kullanılmıştır. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki söz sanatları hangi metinlerde, hangi etkinliklerde ve hangi yöntemlerle öğretildiği tarama modeli ile değerlendirilmiştir. Betimsel analiz kullanılarak, araştırmanın kuramsal çerçevesine göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenmiş ve yorumlanmıştır.

Yapılan araştırmada Türkçe öğretim programındaki kazanımlara paralel olarak “benzetme, kişileştirme, mecaz, abartma, konuşurma ve zıtlık (tezatlık)” söz sanatlarına yönelik etkinliklere yer verildiği belirlenmiştir. Ancak bu metin ve etkinlikler, soyut kavramların anlaşılması ve üstbilişsel becerilerin kazandırılmasından ziyade, söz sanatlarını tanıyıp buldurmaya yönelik olduğu gözlemlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı metaforik düşünmenin yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi sağlamasından hareketle, öğrencilerin bilişsel gelişim dönemi dikkate alınarak söz sanatlarının öğretiminde, metaforik örnekler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkçe ders kitapları, söz sanatları, metafor.

TEACHING THE FIGURES OF SPEECH WITH USING METAPHOR IN TURKISH SECONDARY SCHOOL COURSEBOOKS

Abstract

The figures of speech are literary arts that enrich the meaning of words in order to express them more effectively and beautifully. The figures of speech should be taught effectively and functionally in Turkish lessons.

* Bağımsız Araştırmacı; keskinoglu1364@gmail.com

** Doç. Dr.; Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, celile@yildiz.edu.tr

The students are expected to understand better the texts they read and to express their feelings and thoughts more effectively and functionally.

In this study, the texts and activities of the figures of speech in Turkish coursebooks, which were studied in the 2019-2020 academic year in secondary school curriculum, were examined as the data source. "Document analysis method" was used in the research. In which texts, activities figures of speech in secondary school Turkish coursebooks are taught and also they are studied with which methods, are all evaluated with scanning model. The data were interpreted with using descriptive analysis with regard to the theoretical framework in which themes were determined and organized.

While conducting the research, it was determined that activities related to "simile, personification, metaphor, exaggeration, anthropomorphism and contrast", the elements of the figures of speech were included in line with the outcomes in the Turkish curriculum. However, it has been observed that these texts and activities are aimed only to recognize and find the figures of speech rather than understanding abstract concepts and developing metacognitive skills.

Considering that the metaphoric thinking provides creative and critical thinking, the purpose of this study is to use metaphoric examples in teaching of the figures of speech with regard to the cognitive development period of the students,

Keywords: Turkish coursebooks, teaching the figures of speech, metaphor.

Giriş

Eğitim-öğretim alanında her geçen gün değişen ve gelişen teknolojiye rağmen ders kitapları gerek öğretmenler gerekse öğrenciler için en önemli materyal olarak kullanılmaya devam etmektedir. "Öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme / izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı kazanmalarını" aynı zamanda "Öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlamayı" (MEB, 2019, s. 7) ve "Bireyin kendi biliş yapısı ve öğrenme özelliklerinin farkında olmasını" (Demir ve Doğanay, 2009, s. 605) amaç edinen "Türkçe Dersi Öğretim Programı"nda belirtilen hedefe ulaşmak için ders kitapları en önemli kaynaktır. "Bu kitaplarda yer alan metinler; Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanabilen, kendini ifade edebilen, iletişim kurabilen, bilimsel düşünen, araştıran, inceleyen, eleştiren, sorgulayan, yorumlayan bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir yere sahiptir" (Ceylan, Ercan ve Akpınar, 2017, s. 297).

"Dil düşüncenin kendisidir" (Hacıeminoğlu, 2015 s. 13). "İnsan bir dilin şuuruna orta öğretimdeki öğrenimi ile varır. Çünkü ilk defa bu dönemde ilim kavramlarını, soyut konularda düşünebilme yeteneğini kazanır" (Öner, 2013, s. 19). İnsan, ifade etmek istediği duyguyu, düşüncüyü veya kavramları dilin en önemli malzemelerinden biri olan söz sanatlarını kullanarak yapabilir (Aktaş, 2002). Türkçenin etkili ve güzel kullanımının öğretilmesinde en önemli araçlardan biri "Söz Sanatları" dır. Söz sanatları, ifade edilmek istenen kelimelerin bağlamını zenginleştiren, onu etkili ve güzel kılan, az sözle çok şey ifade eden edebî sanatlardır. Söz sanatları veya edebî metinler, duygu ve düşünceleri geliştirip hayal gücünü zenginleştirir. İfadeyi daha anlamlı ve kalıcı kılar. "Edebî eser; duyguya, hayale ve estetik heyecana dayalı uyarımlar

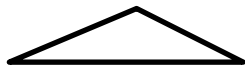
yoluyla zihinde yer edebilme gücüne sahip olan sözlü ve yazılı kompozisyonudur” (Macit ve Soldan, 2015, s. 9).

Söz sanatları sanatçının elindeki gizli bir güçtür (Betur, 2019). Bu nedenle edebî sanatlar öğretilirken dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan birisi, “Kuru kuruya bu şiirde edebî sanatlar var demek” (Kocakaplan, 2017, s. 9) veya bu dizelerde ve cümlelerde hangi söz sanatları kullanılmıştır gibi davranışçı öğretim yaklaşımları kullanmak yerine öğrencinin okuduğu metni anlamasını, tanımlamasını, değerlendirip yorumlamasını sağlayacağımız, üstbilişsel becerilerini gösterebilecekleri etkinlikler ve yöntemler kullanabilmesine olanak sağlayacak programlar hazırlanmalıdır. “Üstbiliş, kişinin bazı somut hedef veya nesneleri hangi bilişsel nesne ve verilerle ilişkilendireceğini veya bu süreçleri nasıl düzenleyeceğini nasıl ve ne zaman uygulayacağını ifade etmektir” (Flavell, 1976, s. 232 akt. Aydemir ve Kubanç, 2014, s. 205). “Üstbilişsel yaklaşımlar kişinin düşüncelerini gösterir ve özellikle yazılı bağlamı anlamada zorlanan öğrenciler arasında öğrenmeyi ve geliştirilmiş performansı daha fazla kolaylaştırabilir” (Arıcı, 2019, s. 21). Aksi takdirde “Öğretmen ders kitabı ile birlikte temel bilgi kaynağı olurken, öğrenciler pasif alıcılar ve ezberleyerek öğrenenler konumuna yerleşmiş olmaktadır” (Fer ve Cırık, 2007, s. 93).

Son yıllarda eğitim sistemimizde uygulanmaya çalışılan yapılandırmacı yaklaşım, “Öğrenmede mümkün olduğunca fazla duyu organının harekete geçirilmesini, öğrencinin dikkati ve seçici algısının devreye sokulmasını, yaparak yaşayarak öğrenmenin sağlanmasını, çalışmaların pekiştirilmesini, öğrencinin dönüt vermesini gerekli ve önemli varsayar” (Mert, 2017, s. 469). Aktif öğrenme yöntemi olan yapılandırmacı öğrenme, “Bireyin yeni bilgi ile önceki bilgisi ve deneyimi arasında ilişki kurarak kavramları, ilişkileri ve bilgiyi aktif olarak keşfetme ve böylece anlamı yapılandırma sürecidir. Bireyin sahip olduğu deneyimini, bilgisini, inancını ve becerisini; zihinsel yapısını kullanarak öğrenme sürecine dönüştürür” (Fer, 2011, s. 8). Söz sanatlarının öğretiminde yapılandırmacı yaklaşımın kullanılması, öğrencilerin edilgen olan bilgilerini etkin hâle getirebilmelerine yardımcı olacaktır.

“12 yaşına kadar çocuğun zekâ işlemleri yalnızca ‘somuttur’, diğer bir deyişle yalnızca gerçeğin kendisine yönelir ve özellikle kullanılmaya yatkın ve gerçek deneyimlere uyan, elle dokunulabilir nesnelere çevrilir” (Piaget, 2000, Akt. Tünkler, 2013 s. 3). Eğitim sistemimiz göz önüne alındığında öğrencilerin zekâ işlemlerinin somut olduğu dönemlerinde, yani ortaokuldan itibaren soyut kavramlardan oluşan söz sanatları ile karşılaştıklarını söyleyebiliriz. Türkçe ders kitaplarında yer alan metin ve şiirlerdeki “mecaz, benzetme, kişileştirme, abartma ve konuşurma” gibi söz sanatlarının yer aldığı edebî metinleri okurken bunları idrak etmekte zorlanabilmektedirler. Öğrenci okuduğu metindeki somut ve soyut kavramları anlamlandırmak ister. Bunun için önce onu zihninde tasarlar, daha sonra da onu simgeleştirerek ifade eder.

Düşünce (kavram)



Simge (sözcük) Nesne (varlık)

Örneğin yukarıdaki şema ile anlatılmak istenen “Sözcük, bir düşüncüyü simgeleştirmekte, düşünce de konuşulan olay veya nesneye gönderimde bulunmaktadır” (Kocaman, 1980, s. 95 akt. Günay, 2004, s. 198). Kavramlar, “Zihinsel bir sınıflama oldukları için gerçek dünyada değil, düşüncelerimizde vardır” (Yıldırım ve Gazel, 2018, s. 31). Yani öğrenci düşüncesindeki kavramı zihninde canlandırabiliyorsa onunla ilgili bir izleme ve değerlendirme yapabilir. Eğer hafızasında çağrışım yapmıyorsa, zihninde belirmiyorsa tam anlamıyla bir öğrenmenin gerçekleştiğini

söylememiz mümkün değildir. Öğrencilerin bilişsel becerilerini ve hayal güçlerini kullanabilmesine imkân tanıyan yapılandırmacı ğretim yaklaşımdan hareketle söz sanatlarının ğretiminde metaforlardan faydalanabiliriz.

“Fransızca ‘transfer etmek’ anlamına gelen metafor, kişiye yeni bir bakış açısı kazandıracak her düşüncenin parçasıdır ve kişinin kavram sisteminde bulunan, iletişim sırasında taşıyıcılığını kelimelerin yaptığı düşünme ve ifade süreci olarak tanımlanabilmektedir” (Ekren, 2019, s. 13).

Metafor, Grekçe “metaphora”dan gelen “metafor” kelimesi, meta; öte ve phrein; taşımak kelimelerinden mürekkeptir ve “bir yerden başka bir yere götürmek” anlamına gelir (Lakoff ve Johnson, 2015, s. 10).

“Aristoteles’e kadar uzanan geçmişiyle metafor, dile dair en çok bilinen fenomenlerden biri olmasının yanı sıra, araştırılmasının sağladığı yararlar ile felsefe, dilbilim, edebiyat, göstergebilim, psikoloji, pedagoği gibi alanların önemli çalışma konularındandır” (Taverniers, 2004, Akt. Ekren, 2019, s. 6).

Metaforik düşünme süreci çeşitli aşamalardan meydana gelmektedir: “Açıklanmak veya anlamlandırılmak istenen soyut bir olgu ve bu olguyu açıklamak için kullandığımız somut (belirgin) bir olgu ve bu olgunun dısel ifadesi ve bu iki olgu arasında kurulan (kurgulanan) zel denklikler (benzeşmelerdir)” (Sezer, 2003, Akt. Eraslan, 2011, s. 4).

Metaforik düşünme yöntemi, öğrencilerin hayal güçlerini ve çağrışımlarını harekete geçirerek, düşünce dünyalarındaki soyut kavramları somutlaştırmalarına olanak sağlamakta önemli bir tekniktir. Somutlaştırma “Soyut kavramların, çeşitli durum, davranış ve duyguların somut göstergelerle dile getirilmesi, böylelikle daha canlı, elle tutulur, güçlü bir biçimde anlatılması eğilimidir” (Aksan, 2016, s. 84).

Metafor, “gibi” ve “benzer” kelimelerine yer vermeden anlatımı güçlendirme ve kavramayı kolaylaştırmak için bir araya gelen kelimeler dizisidir (Aydın, 2006, s. 10). Metafor kelimelerin değil, kavramların niteliğidir (Lakoff ve Johnson, 2015, s. 12). Metaforik düşünme yöntemi ile üstbiliş becerilerini kullanan ğrenci, “Anlama, analiz, tahmin, planlama, keşfetme ile değerlendirme becerisine ve hatalarını belirleyip düzeltme yeteneğine sahip” (Melanlıoğlu, 2014) olacaktır.

“Metafor yaratıcıdır; çünkü zihnimizi mevcut ve aşıkr benzerliklerin, ilişkilerin ve görüşlerin ötesine, kendi yarattıkları benzerliklere, ilişkilere ve görüşlere yönlendirir”.

“Metafor keşiftir; çünkü kelimenin tek başına daha önce taşıyamayacağı bir anlam boyutu keşfedilir ve böylece hem kelimenin hem de düşüncenin anlam ufku genişler” (Lakoff ve Johnson, 2015, s. 10).

“Metafor, ğretmen ve yöneticilerin sınıf yönetimine ilişkin algılarını keşfetmede; öğrencilerin problem durumlarını alternatif yaklaşımlar aracılığıyla kavramlaştırarak algılama alanlarını genişletmelerinin yanı sıra problem çözümünde kullanılabilecek olası çözüm yollarını keşfetmelerinde yardımcı olur” (Balcı, 1999, Akt. Tlenk, 2013, s. 24).

Öğrenci metaforlar yardımıyla herhangi bir kısıtlama olmadan kendi hayal dünyasında anlamlandırdığı kavramları, zihninde şekillendirerek yeni kavramlar oluştırmaktadır. Bu yöntemi kullanan her bir ğrenci belli bir kavram veya nesneyi farklı farklı kavram ve olgularla açıklamaktadırlar. Metaforik düşünme yöntemi ile tekdüzelik yerini bilişsel becerilerin zenginliğe

bırakmış olacaktır. Metafor, aynı zamanda “Yazmanın ve konuşmanın daha renkli ve cazibeli olmasına yardımcı olan sanatsal bir araçtır” (Taşgın, İleritürk ve Köse, 2018, s. 398). Bu nedenle soyut kavramlardan oluşan söz sanatları ve edebî metinlerin öğretiminde metaforlardan faydalanılmasının öğrencinin özellikle üstbilişsel becerilerine etki yapacağı bir gerçektir. Bu hususlara dikkat edilerek hazırlanan Türkçe ders kitapları ve ders programlarının söz sanatlarının eğitim-öğretimde anlamlılığı ve kalıcılığı söz konusudur.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, metaforik düşünmenin bilişsel ve üstbilişsel becerilerinden inceleme, çözümleme, yorumlama ve çıkarımı sağlamasından hareketle, öğrencilerin bilişsel gelişimi dikkate alarak söz sanatlarının öğretiminde, metaforik örneklerin kullanılmasını amaçlamıştır.

Yöntem

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki söz sanatları, hangi metinlerde, hangi etkinliklerde ve hangi yöntemlerle öğretildiği tarama araştırması yöntemi ile değerlendirilmiştir. “Tarama modeli geçmişte veya hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır” (Karasar, 2005, s. 77). Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılarak, araştırmanın kavramsal çerçevesine göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenmiş ve yorumlanmıştır.

Bu araştırmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan “Söz Sanatları”nın öğretimiyle ilgili kazanımlar, metinler, etkinlikler doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189).

Verilerin Değerlendirilmesi

Bu araştırmada 2019-2020 eğitim öğretim yılı “Ortaokul Ders Programı”nda kullanılan 5. Sınıf (Anıtepe Yayıncılık), 6. Sınıf (Ekoyay Yayıncılık), 7. Sınıf (Özgün Matbaacılık) ve 8. Sınıf (MEB) tarafından hazırlanan ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan “Türkçe Ders Kitapları”nda “Söz Sanatları”nın yer aldığı kazanımlar, metinler, etkinlikler incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Araştırmanın işlevselliği ve kapsam geçerliliğinin sağlanması amacıyla ortaokul Türkçe öğretmenlerinin görüşüne sunularak uzman görüşleri alınmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu çalışmamızda 2019-2020 eğitim öğretim yılı “Ortaokul Türkçe Ders Programı”nda kullanılan “5. 6. 7. ve 8.” Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında öğretilmesi planlanan “benzetme, kişileştirme, mecaz, abartma, konuşturma ve zıtlık (tezatlık)” söz sanatlarının kazanımlara paralel olarak hangi temalarda, hangi becerilerle ve hangi yöntemlerle öğretildiği incelenip ve değerlendirilmiştir.

Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2019) Söz Sanatlarının Geçtiği Kazanımlar Sıralanmıştır:

T.5.3. OKUMA

Anlama

T.5.3.31. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar üzerinde durulur.

T.5.3.32. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.

Benzetme (teşbih) ve kişileştirme (teşhis) söz sanatları verilir.

T.5.3.33. Okuduğu metindeki gerçek, mecaz ve terim anlamlı sözcükleri ayırt eder (MEB, 2019, s. 36).

İncelediğimiz 5. Sınıf Türkçe ders kitabı; (4) abartma, (6) mecaz, (4) benzetme ve (3) kişileştirme olmak üzere toplam 17 etkinlik ile söz sanatlarının öğretilmesinin planlanmıştır. Aşağıdaki tablolarda her bir temada en çok hangi söz sanatına yer verilmiş ise onunla ilgili birer örnek verilerek, hangi teknikle öğretildiğini belirtilmiştir.

Tablo 1: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Yer Alan Söz Sanatları

Temalar	Beceri	Söz Sanatının Geçtiği Yer	İlgili Teknik
1.Tema “Birey ve Toplum”	“Okuma Anlama”	“ANADOLU’DA KONUKSEVERLİK GELENEKSELDİR” (Deneme) Mecaz: “Anadolu’daki konukseverlik gelenek ve göreneğinin temelinde eski Ahi gelenekleri yatmaktadır” “ısınmak, soğuk, acı” Gerçek anlam: Mecaz anlam: (s. 27).	Metinden alınan cümlelerde altı çizili kelimelerin anlam özelliğini (gerçek, mecaz) belirtme Cümle içinde mecaz anlamlı kelime kullanmak. Aynı kelimeyi cümle içinde gerçek ve mecaz anlamda kullanma.
2. Tema “Millî Mücadele ve Atatürk	“Okuma- Yazma Anlama”	“MUSTAFA KEMAL’İN KAGNISI” (Şiir) Kişileştirme: “Kınalı ellerinden rüzgâr geçerdi, daim; Toprak gülümserdi çarıklı ayaklarına” (s. 40-41). “Güneş, bu sabah bizlere sınırsız gülümsüyordu” (Bulut, ağaç, ay) (s. 44).	Dizelerde insana ait davranışlar gösteren varlıkları fark etme ve gösterdikleri bu davranışları yazarak belirtme. Verilen örnek cümleden yararlanarak, diğer örnek kelimelerle kişileştirme sanatını kullanarak cümle kurmak.
4. Tema Millî Kültür	“Okuma Anlama”	“KİLİM” (Şiir) Benzetme: “Kilim kalbin aynasıdır, gönlün sesidir; Her nakışı bir duygunun ifadesidir” (s. 104-106).	Şiirdeki benzetmeleri fark etme ve kullanma.
5. Tema Vatandaşlık	“Okuma Anlama”	TEMA DEĞERLENDİRME SORULARI Abartma: “Festival öylesine kalabalıktı ki iğne atsan yere düşmezdi” cümlesinde abartma sanatına başvurulmuştur (s. 160).	Cümlede abartma sanatını fark etme. Cümlelerde verilen bilgiler doğru ise cümle başına “D”, yanlışsa “Y” yazma.

8. Tema Bilim ve Teknoloji	“Okuma Anlama”	TEMA DEĞERLENDİRME SORULARI Benzetme: “A) Gençler vaktinin çoğunu kütüphanede geçiriyor. B) Su, temel ihtiyacımızdır. C) Halkın refahı her şeyden önemlidir. D) Zeytin gibi kapkara gözleri vardı” (s. 243).	Çoktan Seçmeli Sorular üzerinden cümlelerdeki benzetme kullanımını buldurma.
-------------------------------	-------------------	--	--

Tablo 1’ de görüldüğü üzere, Ortaokul “5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” nda kazanımlara paralel olarak “benzetme-kişileştirme ve mecaz” söz sanatlarına yer verildiği belirlenmiştir. Yapılan araştırmada söz sanatlarının öğretiminde uygulanan tekniğin, istenilen söz sanatını tanıyıp bulmaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu tarz öğretim yaklaşımının öğrencinin üstbilişsel becerilerini kullanmasını olumsuz yönden etkileyeceği düşünülmektedir.

Yapılan etkinliklerde öğrencinin kendisini ifade edebileceği, aidiyet duygusunu pekiştiren, somut örneklerin kullanılması onun üstbilişsel becerilerini harekete geçirerek, kavramlar arasındaki ilişkiyi belirleyip değerlendirmesine ve bir model geliştirmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Buradan hareketle “Birey ve Toplum” temasında “Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir” (Deneme) adlı metnin, etkinlik sorularında yer alan “konukseverlik, misafirperverlik, yatmaktadır” gibi soyut ifade ve kelimeler yerine, öğrenciye “çay” metaforu verilmesinin, onun zihninde misafire ikramla ilgili çağrışımların canlanmasına, bizzat yaşadığı gözlemlediği durumun somutlaşmasıyla, birlikte öğrenmenin daha anlamlı ve kalıcı olmasına olanak sağlayacağı kanaatindeyiz.

Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2019) Söz Sanatlarının Geçtiği Kazanımlar Sıralanmıştır:

T.6.3. OKUMA

Anlama

T.6.3.14. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.

Konuşturma (intak) ve karşıtlık (tezat) söz sanatları verilir.

T.6.3.29. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur. Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma üzerinde durulur (MEB, 2019, s. 40).

6. sınıf Türkçe ders kitabında (2) abartma, (12) benzetme, (1) kişileştirme, (1) konuşurma ve (5) karşıtlık ile toplam 21 etkinlikle söz sanatlarının öğretimi planlanmıştır.

Tablo 2: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda Yer Alan Söz Sanatları

Temalar	Beceri	Söz Sanatının Geçtiği Yer	İlgili Teknik
2. Tema “Millî Mücadele ve Atatürk”	“Okuma Anlama”	“ÇANAKKALE” (şiir) Abartma: “İrmağın kanla çağlar, yağmurun kanlı damlar” (s. 51).	Şiirde abartma sanatını fark etme ve hangi dizede kullanıldığını belirtme.
3. Tema		“UÇURTMA” (Şiir)	

“Çocuk Dünyası”	“Okuma Anlama”	Benzetme: “Tut beni arkadaşım İki elinle tut Sıkıca tut” (s. 75-76).	Şiirdeki benzetmeleri fark etme ve kullanma.
5.Tema “Milli Kültürümüz”	“Okuma Anlama”	“Nineme Ninni” (Şiir) Benzetme: “Dolunayı saran bulut Başında yaşmak ninemin” “Yüzünün rengi ayvada Kokusu leylak ninemin” (s. 165).	Metindeki benzetmeleri fark etme ve belirtme.
6.Tema “Bilim ve Teknoloji”	“Okuma Anlama”	“MAVİ PORTAKAL” (Şiir) Benzetme: “Bir şahin uçurdum beyaz demirden” (s. 187-188).	Şiirdeki benzetmenin amacını kavrama.
7. Tema “Sanat”	“Okuma Anlama”	“ETKİNLİK SORUSU” Karşıtlık: “İşkence yaptıkça bana gülerdi. Benim sadık yârim kara topraktır” (s. 233).	Dizede karşıtlık söz sanatını fark etme ve kavrama.
8. Tema “Vatandaşlık”	“Okuma Anlama”	“KURTLA KÖPEK” (Fabl) Karşıtlık-Tezat: “Zafiyetten çiroza dönmüştü kurdun biri Köpekler, aksine, semiz mi semiz” (s. 255).	a) Dizede karşıtlık söz sanatını fark etme b) Konuşurma sanatına örnekler verilmiş ve oradaki konuşurulan varlıklara dikkat çekilmiş.

Yapılan araştırmada 6. sınıf Türkçe ders kitabında konuşurma (intak) sanatı ile ilgili etkinlikler, kazanımlarda belirtilenin aksine, sadece 8. temada yer almaktadır. “*Dün gece / Sordum yıldız kardeşlere — Hava güzel olacak, dediler.*” gibi örnekler verilmiş ve örneklerde konuşurulan varlıklara dikkat çekilmiştir. “*Cansız bir varlık olan yıldızlar insan gibi konuşurulmuştur*” (TDK6, s. 256).

Etkinlik olarak ise “*Siz de “Kurtla Köpek” metninde konuşurma sanatlarının olduğu dizelerin altını çiziniz.*” (TDK6, s. 256) verilmiştir.

Ayrıca 3. temada yer alan “UÇURTMA” adlı şiir tamamıyla intaktan oluşmasına rağmen, bununla ilgili hiçbir etkinlik hazırlanmadığı, aksine etkinlik sorularının birinde “*Metinde hangi nesne, nelere benzetilmiştir?*” (TDK6, s. 76) şeklinde bir soruya yer verildiği belirlenmiştir. Bu örnekteki gibi birbiri ile bağlantısız metin ve etkinliklerin, öğrencilerin zihninde çelişkiye sebep olarak anlam kargaşasına yol açacağı düşünülmektedir.

Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabında yapılan etkinlikleri incelediğimizde, öğrencilerden söz sanatlarını belirlemesi, sıralaması ve açıklaması istenmiştir. Bu da bilişsel alan kapsamında öğretimin bilgiyi tanıma, hatırlama ve uygulamaya yönelik yapıldığını göstermektedir.

“Vatandaşlık” temasında yer alan “KURTLA KÖPEK” (Fabl) adlı metinden alınan örnekte, öğrencinin anlamlandırmakta zorluk çekeceği “çiroz ve semiz” kavramları yerine, “şişman top ve zayıf baston” metaforlarının öğrenciye yöneltilmesiyle birlikte, onun zihninde oluşan somut görüntünün etkisiyle iki kavram arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları birbirinden

ayırt etmesine, aralarındaki bağlantıyı zıtlığı anlayarak çözümlemeler yapmasına olanak sağlayacaktır.

Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2019) Söz Sanatlarını Geçtiği Kazanımlar Sıralanmıştır:

T.7.1. DİNLEME / İZLEME

T.7.1.9. Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulmuş düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder.

Düşünceyi geliştirme yollarından tanımlama, karşılaştırma ve benzetmenin belirlenmesi sağlanır.

T.7.3. OKUMA

Söz Varlığı

T.7.3.8. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.

Kişileştirme (teşhis), konuşurma (intak), karşıtlık (tezat) ve abartma (mübalağa) söz sanatları verilir.

Anlama

T.7.3.28. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

Metinlerdeki neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler ve abartma üzerinde durulur” (MEB, 2019, s. 42-43).

7. sınıf Türkçe ders kitabında (3) mecaz, (8) benzetme, (4) kişileştirme, (1) konuşurma ve (1) abartma olmak üzere toplam 17 etkinlik ile söz sanatlarının öğretimi planlanmıştır.

Tablo 3: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda Yer Alan Söz Sanatları

Temalar	Beceri	Söz Sanatının Geçtiği Yer	İlgili Teknik
1.Tema Erdemler	“Okuma Anlama”	“KARANFİLLER VE DOMATES SUYU” (Hikâye) Mecaz: “Günlerden beri kafamı bir adam kaplıyor” “İşte Kör Mustafa’nın bu gözü de bir kambur insanın ruh hâletini içine sindirmiş” (s. 15).	Cümlelerde yer alan altı çizili kelimelerin gerçek anlam ve mecaz anlamlarını fark etme. Gerçek anlamda kullanılmışsa cümlelerin başına “G”, mecaz anlamda kullanılmışsa cümlelerin başına “M” yazma.
2.Tema “MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK”	“Dinleme Anlama”	“BAYRAĞIMIZIN ALTINDA” (Dinleme) Benzetme: “Ama değerli esmer bir kösele gibi buruşuk yüzünde, ihtiyar siyah gözlerinde muradına ermiş bir ruhun huzuru ve olgunluğu vardı” (s. 65).	Cümleler üzerinden benzetme kullanımlarını fark etme ve buldurma.
3. Tema “DUYGULAR”	“Okuma Anlama”	“MEŞE İLE SAZ” (Fabl) İntak: “Meşe, bir gün saza demiş: — Doğrusu Tanrı size gadirlik etmiş” “İyi yürekliisin, demiş saz meşeye” (s. 74-76).	Fablda geçen cümlelerdeki konuşurma sanatı buldurma.
4. Tema	“Okuma Anlama”	TEMA DEĞERLENDİRME “VATAN” (şiir)	Dizelerdeki benzetme kullanımlarını fark etme.

“MİLLÎ
KÜLTÜRÜMÜZ”

Benzetme: “Vatan, en yüce değer
Ekmek gibi, su gibi,
Soluduğum hava gibi
En vazgeçilmez değer” (s. 128).

6.Tema
“SANAT”

“Okuma-
Anlama-
Yazma”

“SAZIMA” (Şiir)
Kişileştirme: (3.)“...Benim her
derdime ortak sen oldun
Ağlarsam ağladın, gülersem
güldün. Sazım bu sesleri turnadan
mı aldın? Pençe vurup sarı teli
sızılatma!” (s. 173-175).

Şiirin belirtilen dörtlüklerinde
kullanılan söz sanatlarını
buldurma ve yazma.

7. Tema
“KİŞİSEL
GELİŞİM”

“Okuma
Anlama”

“BAZI İNSANLAR” (Deneme)
Benzetme: “İnsanlar çeşit çeşit,
çiçekler gibi. Her çiçek farklı
renkte, farklı kokuda. Dikenlisi de
var, dikensizi de” (s. 206-207-
208-209).

Metindeki insanların nelere
benzetildiğini açıklama.

Tablo 3’te görüldüğü üzere 7. sınıf Türkçe ders kitabında kazanımlara paralel olarak “konuşurma, karşıtlık, abartma, kişileştirme ve benzetme” söz sanatlarına yer verilmektedir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında, 6. sınıf Türkçe ders kitabında olduğu gibi öğrenciden söz sanatlarını belirlemesi, sıralaması ve açıklaması istenmiştir. 7. sınıf Türkçe ders kitabında yine öğretim bilgi ve uygulamaya yönelik olarak devam etmektedir.

Soyut kavramların yoğun olarak işlendiği “MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ” temasında yer alan “Vatan” (Şiir) adlı şiirdeki “vatan”ın “anne” metaforuyla somutlaştırılması, öğrencinin tanıdığı, aşına olduğu sevgi, saygı, güven gibi duyguları irdelemesine, aralarında bağlantı kurarak yorumlar yapmasına imkân sağlayacaktır.

Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2019) Söz sanatlarının Geçtiği Kazanımlar Sıralanmıştır:

T.8.3. OKUMA

T.8.3.7. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.

Benzetme (teşbih), kişileştirme (teşhis), konuşurma (intak) ve karşıtlık (tezat), abartma (mübalâğa) söz sanatlarının belirlenmesi sağlanır.

Anlama

T.8.3.25. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, abartma, nesnel, öznel ve duygu belirten ifadeler üzerinde durulur.

8. sınıf Türkçe ders kitabında (5) abartma, (8) benzetme, (8) kişileştirme, (4) karşıtlık ve (3) konuşurma olmak üzere toplam 28 etkinlik ile söz sanatlarının öğretimi planlanmıştır (MEB, 2019, s. 47).

Tablo 4: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda Yer Alan Söz Sanatları

Temalar	Beceri	Söz Sanatının Geçtiği Yer	İlgili Teknik
1. Tema		“İNSANLA GÜZEL” (Şiir)	



“ERDEMLER”	“Okuma-Anlama-Yazma”	“Sizinle bölüşür sevinci kuşlar.” Kişileştirme: “İnsansız olursa sevimsiz resim gibi Dal uçlarında göveren bahar, Tarlada boy veren o altın başak” (s. 30).	Şiirde geçen söz sanatlarını ve söz sanatlarının geçtiği dizeleri bularak noktalı yerlere yazma.
2. Tema “MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK”	“Okuma-Anlama-Yazma”	TEMA DEĞERLENDİRME “Cumhuriyet Ağacı” (Deneme) Benzetme: Cumhuriyet ağaca benzetilmiştir (s. 76).	Cumhuriyetin neye benzetildiği ve bu benzetme hakkındaki düşüncelerini açıklama.
4.Tema “BİREY VE TOPLUM”	“Okuma-Anlama-Yazma”	“KALDIRIMLAR” (Şiir) (Kişileştirme-benzetme) “• Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler • Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi” (s. 119).	a) Dizelerde yer alan söz sanatlarını, cümlelerin karşısındaki boşluklara yazma b) Şiirde kullanılan söz sanatlarının anlatıma olan katkısını yazma.
5.Tema “ZAMAN VE MEKÂN”	“Okuma-Anlama-Yazma”	“TÜRKİYE” (Şiir) Benzetme: “Batan güneş gibi bakır taşkömürü” Kişileştirme: “Pehlivan dağlarında şafaklar büyümüş” Karşıtlık: “Türkiye, Türkiye çok gülmüş, çok ağlamış” (s. 159).	Şiirdeki söz sanatlarının (Benzetme-kişileştirme-karşıtlık) geçtiği dizeleri buldurma ve yazma.
7.Tema “DOĞA VE EVREN”	“Okuma-Anlama-Yazma”	“Yılkı Atı” (Hikâye) ETKİNLİK Kişileştirme: “Kar ovaya doğru homurdana homurdana iniyordu. Yel, ıslık çalmaya başlamıştı. Her yöne çileli bir akşam indi. Gecenin şüpheleri artıyordu. Şımarık yel ve acı soğuk Demirkır’a “Yürü.” dedi” (s. 222).	Cümlelerde kişileştirilen varlıkları buldurma ve yazma
8.Tema “VATANDAŞLIK”	“Okuma-Anlama-Yazma”	“YAŞAMAYA DAİR” (Şiir) Benzetme: “Yahut ölü bir bulut gibi de değil, Boş bir ceviz gibi yuvarlanacak” (s. 266).	Şiirde geçen söz sanatlarını bulma ve söz sanatlarının yer aldığı dizeleri yazma.

Tablo 4’te görüldüğü üzere ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabında kazanımlarda paralel olarak: “Benzetme (teşbih), kişileştirme (teşhis), konuşturma (intak) ve karşıtlık (tezat), abartma (mübalağa)” söz sanatlarına yer verildiği belirlenmiştir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında söz sanatlarının yer aldığı etkinliklerde öğrencilerin üstbilişsel becerileri “açıklama, değerlendirme ve yorumlamaya” yönelik etkinliklere yer verildiği fark edilmiştir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “DOĞA VE EVREN” adlı temada yer alan “Yılkı Atı” (Hikâye) adlı metinde “Kar ovaya doğru homurdana homurdana iniyordu” örneğindeki “homurdanma” ifadesinin “tren” metaforuyla kullanılması, öğrencinin zihninde dilin sanatsal kullanımı ile metafor kullanımını fark etmesine, konuyu farklı açılardan ele almasına ve kavramın öğrencinin zihninde somutlaşmasına olanak sağlayacaktır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

“Edebî sanatların metinlerde bulunacak şeyler değil, ses ve manaya yönelik, birini diğerine tercih etmeyen veya biri için diğerini göz ardı etmeyen ve metinlerin anlaşılması için

birinci derecede önemli unsurlar olarak görülmesi” (Saraç, 2007, s. 32) düşüncesinden yola çıkarak incelediğimiz Türkçe Ders Kitapları’nda yer alan metinler ve etkinliklerin, öğrencilerin bilişsel becerileri bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirmeye göre değil de bilgi ve uygulamaya yönelik hazırlandığı belirlenmiştir. Oysaki “Düşünme tıpkı bir ateş gibi bir cereyanla yahut hava akımıyla tutuşturulmalı ve konuya duyulan bir ilgi ile beslenmelidir” (Schopenhauer, 2018, s. 129). Böylece her bir öğrenci hayal güçlerini kullanarak okuduğu metin üzerinden eleştirel ve yaratıcı düşünceler geliştirebilir. “Eleştirel düşünme beceri ve eğilimlerine sahip bir insan, çok iyi bildiğini düşndüğu bir konuda bile daha konu başında etraflıca düşünmeye ve bu yolla zihninde gizli olan varsayımları ortaya çıkarmaya çalışır” (Kandemir ve Eğmir, 2020, s. 1778). Bu noktada öğrencilerin tanımadığı ve anlamlandıramadığı nesne ve kavramları, tanıdığı ve bildiğı kavramlar ile öğretmek için metaforlardan faydalanabiliriz. İnsan ilk olarak duyu organlarının algıladığı verileri zihninde somutlaştırarak öğrenmeye başlar. Daha sonra ise sezgi ve hayal gücü ile kavramlar arasında bağlantı kurarak yeni keşifler gerçekleştirebilir. Yaratıcılık, yenilik ve keşif ise metaforların altın anahtarlarıdır. Metaforlar, sözcük ve kavramları âdetâ ete kemiğe büründürerek, onları sadece kulağımızla duyulan şeylerde değil de gözümüzle gördüğümüz, elimizle dokunabildiğimiz nesnelere dönüştürür. Metaforlar:

- Metafor soyut kavramları somutlaştırır.
- Metafor yaratıcı düşünmeyi geliştirir.
- Metafor hayal gücünü harekete geçirir.
- Metafor çağrışım yapmayı sağlar.
- Metafor estetik dili sezdirir.

Metaforlardan faydalanarak stbilişsel beceriler olan anlama, analiz, tahmin, planlama, keşfetme ve değerlendirme gibi becerileri kullanan öğrenci, gerek sözlü gerekse yazılı anlatımlarda dili mekanik olarak değil, onun estetiğini ve zenginliğini fark ederek etkili ve doğru kullanabilme donanımına sahip olacaktır. Söz sanatlarının öğretiminde dikkat edilmesi gereken en önemli husus, metaforlardan yararlanırken sadece benzerliklere odaklanıp farklılıkları (Alpaslan, 2015) göz ardı etmek değildir. Öğrenciler söz sanatlarının öğreniminde soyut ve somut kavramlar arasında ilişki kuramadığında zorlanmaktadır. Uzman görüşleri de dikkate alındığında kitaplarda yer alan etkinliklerin çelişkili olduğu, öğrencilerin söz sanatlarının öğreniminde genel olarak ezbere başvurdukları ifade edilmiştir. Öğrenciler somutlaştırma olmadığında özellikle benzetme ve mecaz sanatlarında zorlandıklarını, fakat metafor öğretim tekniği ile kavramları özümseyebilmek, stbilişsel becerilerini kullanarak, okuduğunu anlamada ve yazmada söz sanatlarını doğru ve düzgün kullanabildikleri belirtilmiştir. Bu nedenle soyut ve somut kavramlar arasında ilişki kurulurken öğrencilerin stbilişsel becerileri göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca kavramların aynı bağlam içerisinde belirlenen bir anlama yönelik olması gerekmektedir. Bunun doğru ve etkili bir şekilde uygulanabilmesi için de öğretim en önemli figürlerinden biri olan öğretmenin, metafor hakkında bilgi ve donanıma sahip olması gerekmektedir. Böylece öğrencilerine kılavuzluk ederek onların doğru metaforlar üretmelerine yardımcı olacak ve anlam kargaşasının önüne geçecektir.

Bu çalışma, metaforik düşünmenin özelikle bilişsel ve stbilişsel becerilere katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır. Öğrencilerin bilişsel gelişimleri dikkate alınarak, soyut kavram ve ifadelerden oluşan söz sanatlarının öğretiminde metaforların kullanılabileceğı önerilmektedir. Metaforik rnekler içeren etkinliklerin okuma ve anlama becerisi kazanımlarını da artıracakı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2016). *Anlambilim-anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aktaş, Ş. (2002). *Edebiyatta üslûp ve problemleri üzerine*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alpaslan, S. (2015). Metaforların örgüt ve yönetim araştırmalarındaki yeri: ontolojik, epistemolojik ve metodolojik kabuller ışığında bir değerlendirme. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Fakültesi Dergisi*, 45-64.
- Arıcı, A. F. (2018). *Okuma eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydemir, H. ve Kubanç, Y. (2014). Problem çözme sürecinde üstbilişsel davranışların incelenmesi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2).
- Aydın, İ. H. (2006). Bir felsefi metafor “Yolda Olmak”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(4), 9-22.
- Balcı, A. (1999). *Metaphorical Images Of School: Scool Perceptions Of Studends, Teachers, And Parents From Four Selected Schools (In Ankara)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Baran, S. Ç. ve Diren, E. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: Anıtepe Yayıncılık.
- Betur, M. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin söz sanatlarına ve söz sanatları öğretimine yönelik görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ceylan, Z., Ercan, A. N. ve Akpınar, Ş. (2017). 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin tema ve tür açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 5(6), 296-306.
- Demir, Ö. ve Doğanay, A. (2009). Bilişsel farkındalık becerilerinin geliştirilmesinde bilişsel koçluk yaklaşımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 15(60), 601-623.
- Demirel, T. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: Ekoyay Yayıncılık.
- Ekren, C. (2019). *Yabancı dil Türkçe dersi öğretmenlerinin dil bilgisine ilişkin algıları: bir metafor çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eraslan, L. (2011). Sosyolojik metaforlar. *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-22.
- Erkal, H. ve Erkal, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: Özgün Matbaacılık.
- Eselioğlu, H., Set, S. ve Yücel, A. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 8. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Fer, S. (2011). *Öğretim tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fer, S. ve Cırık, İ. (2007). *Yapılandırmacı öğrenme: kuramdan uygulamaya*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Flavell, J. H. (1976). Metacognitive aspects of problem solving. In L. B. Resnick (ed.). *The Nature of Intelligence*. pp. 232. Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Günay, V. D. (2004). *Dil ve iletişim*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

- Hacıeminoğlu, N. (2015). *Türkçe'nin karanlık günleri*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kandemir, S. N. ve Eğmir, E. (2020). Ortaokul ğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile akademik zyeterlilikleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(4), 1775-1798.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırmaya yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kocakaplan, İ. (2017). *Açıklamalı edebî sanatlar*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2015). *Metaforlar: hayat, anlam ve dil*. (ev. G. Y. Demir). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Macit, M. ve Soldan, U. (2015). *Edebiyat bilgi ve teorileri*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi ğretim programı*. (İlkokul ve Ortaokul). Ankara.
- Melanlıoğlu, D. (2014). Üstbiliş strateji eğitiminin ortaokul ğrencilerinin okuma kaygılarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 107-119.
- Mert, E. L. (2017). Yapılandırmacı yaklaşıma ile gerçekleştirilen sözcük öğretiminin 8. sınıf ğrencilerinin sözvarlığını geliştirme sürecine etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49), 467-477.
- ner, N. (2013). *Dil zerine*. İstanbul: Divan Kitap.
- Saraç, M. A. Y. (2007). *Klâsik edebiyat bilgisi belâgat*. İstanbul: 3 F Yayınevi.
- Schopenhauer, A. (2018). *Okumak, yazmak ve yaşıamak üzerine*. (ev. A. Aydoğan). Ankara: Say Yayınları.
- Sezer, E. (2003). Dilde ve edebiyatta “yol” metaforu. *Kitaplık*, 65, 88-92.
- Taşgın, A., İleritürk, D. ve Köse, E. (2018). Ortaokul ğrencilerinin “Türkçe dersi” ve “Türkçe ğretmeni”ne ilişkin metaforları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 397-410.
- Taverniers, M. (2004). Grammatical metaphors in English. *Moderna Språk*, 98(1), 17-26.
- Tnkler, V. (2013). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programında yer alan soyut kavramların, becerilerin ve değerlerin öğrencilere kazandırılmasına ilişkin metaforik bir yaklaşıma*. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, R. ve Gazel, A. A. (2018). Ortaokul ğrencilerinin din kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 30-57.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırmaya yntemleri*. Ankara: Sekin Yayınevi.

Extended Abstract

In this study, it is aimed to teach the figures of speech with the help of metaphors along with the outcomes of Turkish curriculum and Turkish coursebooks. The coursebooks continue to be studied as the most important material not only for teachers but also for students despite of the improving technology which changes rapidly day by day in the field of education. Turkish coursebooks are still the most important resource for students to develop their reading, writing, listening and speaking language skills. Another source for teaching Turkish effectively and correctly is the figures of speech.

Figures of speech are literary arts that enrich the context of the words. They are meant to express effective and beautiful meanings briefly and concisely. The figures of speech or literary texts enrich the imagination by improving emotions and thoughts. They make the expression more meaningful and permanent. The figures of speech should be comprehended cognitively in Turkish lessons in order to make the students to study the texts better and to express their feelings and thoughts effectively and functionally through language skills. The point to be considered in the teaching of the figures of speech is to prepare programs that will enable the student to get engaged in activities and methods. These activities and methods make the student to understand, define, evaluate and interpret the text they read, and to use his/her metacognitive skills instead of adapting behavioral teaching approaches for the recognition of the familiar concept.

The constructivist teaching approach, which has been implemented in our education system in recent years, helps the student to establish a relationship between old knowledge and new knowledge and to activate passive knowledge. The individual activates more sense organs than one, and becomes involved in learning process by doing and living, so s/he becomes the most important material of learning. We can use metaphors in teaching of the figures of speech based on the constructivist teaching approach that allows students to use their cognitive skills and imaginations.

Metaphor is a discovery. The student could create new concepts with shaping them in his/her mind. Since the student interprets concepts with the help of metaphors unlimitedly in his/her imagination Each student using this method explains a certain concept or object with different concepts and facts. Metaphoric thinking method is an important technique which enables students to embody abstract concepts in their cognition by activating their imaginations and connotations. Monotony will be replaced by enrichment of cognitive skills through the metaphoric thinking method.

Based on metaphoric thinking which requires cognitive and metacognitive skills, such as analysis, synthesis, interpretation and inference, this study aims to teach the figures of speech with the metaphoric examples taking account of the fact of cognitive development.

The figures of speech in Turkish coursebooks have been scanned, and in which texts, activities they have been taught with which methods, have been evaluated with the document analysis method.

The outcomes, texts and activities of “figures of speech” found in Turkish Coursebooks such as 5th Grade (Anıtepe Publishing), 6th Grade (Ekoyay Publishing), 7th Grade (Özgün Printing) and 8th Grade (MEB), which were approved and prepared by the Ministry of National Education, were examined and evaluated as the data source.

In parallel with the outcomes of the program, the figures of speech “simile, personification, metaphor, exaggeration, anthropomorphism and contrast” found in the Turkish coursebooks of 5th, 6th, 7th and 8th grades which were published for the 2019-2020 academic year, were analyzed regarding with teaching methods, skills and themes.

It is planned to teach the figures of speech with 17 activities: (4) exaggeration, (6) metaphor, (4) simile and (3) personification in the 5th grade of Turkish coursebook.

It was determined that the figures of speech, “simile-personification and metaphor” were taken place in the 5th grade Turkish Coursebook along with the outcomes. In the research, it was found that the teaching technique, which was applied to the figures of speech, was used for recognizing and finding the expected figure of speech. It is thought that this kind of teaching approach will affect student's use of metacognitive skills negatively.

For instance, giving “çay/tea” as a metaphoric example enables the student have connotations about how to treat a guest rather than dealing with abstract concepts and words given in the activity

questions of the text “Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir / Hospitality in Anatolia is Traditional” which is studied in the theme of “Individual and Society”.

In the 6th grade of Turkish coursebook, it is planned to teach (2) exaggeration, (12) simile, (1) personification, (1) anthropomorphism, and (5) contrast with a total of 21 activities.

When we examine the activities which were conducted in the 6th grade of Turkish coursebook, the students were asked to determine, to list and to explain the figures of speech. This shows that teaching aims at recognizing, recalling and practicing knowledge within the scope of cognitive field.

In the example taken from the reading text of “Wolf and Dog” (Fabl) in the theme of “Citizenship”, the metaphors of “fat ball and weak cane” could be directed to the student instead of the concepts of “skinny and well-fed”. Because the student will have difficulty to analyze the concepts. We believe that the impact of the tangible image will help the student to be able distinguish the similarities and differences of the two concepts, and understand the contrast between them.

In the 7th grade of Turkish textbook, it is planned to teach the figures of speech with a total of 17 activities: (3) metaphor, (8) simile, (4) personification, (1) anthropomorphism and (1) exaggeration.

The student was asked to determine, to list and to explain the figures of speech in the 7th grade of Turkish coursebook, as same in the 6th grade Turkish coursebook. Teaching continues through giving information and practices in the 7th grade of Turkish coursebook as well.

In the theme of “Our National Culture” in which students study abstract concepts more, the concept of “homeland” is embodied with the metaphor “mother” in the poem, “Vatan”. The student will be able to make comments on the poem through making connections between the context of the text and having same familiar context of emotions, respect, trust for his/her mother

It was planned to teach the figures of speech with a total of 28 activities: (5) exaggeration, (8) simile, (8) personification, (4) contrast and (3) anthropomorphism in the 8th grade of Turkish coursebook,

It has been determined that metacognitive skills, “explanation, evaluation and interpretation” are included in the activities of the figures of speech in the 8th grade of Turkish textbook.

In the expression of “It is snowing on plain growlingly.” in the story text of “Jade”, which is found in the theme of “Nature and Universe”, the message of “grunting” is given within the preference of the metaphor of train. This usage will make the student become aware of the language articulated with the figures of speech, discuss the topic from different points of view and embody the concept in his/her mind.

This study emphasizes the contribution of metaphoric thinking to cognitive and metacognitive skills. It is suggested that metaphors can be used in teaching of the figures of speech, which consists of abstract concepts and expressions, considering the cognitive developments of the students. it is thought that the activities which include metaphoric examples will increase the outcomes of reading comprehension skill.